

УДК 327.5:316.75

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.42>

ДИПЛОМАТІЯ ДРУГОГО ТРЕКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ УРЕГУЛЮВАННЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Валентина Кубко

*Національний університет «Одеська політехніка»,
кафедра міжнародних відносин та права
проспект Шевченка, 1, 65000, м. Одеса, Україна*

Досліджено зміст, функції та потенціал дипломатії другого треку (Track II diplomacy) як інструменту врегулювання збройних конфліктів в умовах блокування офіційних переговорів. Проаналізовано еволюцію поняття, починаючи від його запровадження Джозефом Монтвілем у 1981 р., до сучасних інтерпретацій, що охоплюють треки 1.5, 3, інтерактивне вирішення конфліктів і міжособистісну комунікацію. Показано, що дипломатія другого треку є формою неофіційної взаємодії між представниками недержавного сектору, яка забезпечує простір для довірчого діалогу, пошуку рішень, моделювання сценаріїв та підготовки до формалізованих перемовин.

Особливу увагу приділено гуманітарній, комунікаційній та посередницькій функціям такого формату, а також його здатності підтримувати мінімальний рівень контакту між сторонами конфлікту за відсутності офіційних каналів. Окреслено основні принципи Track II дипломатії: гнучкість, інклюзивність, відсутність політичного тиску, а також здатність працювати з чутливими питаннями поза публічною площиною.

Проаналізовано практичні приклади застосування Track II у різних регіонах світу (Ізраїль-Палестина, Колумбія, Шрі-Ланка), що засвідчують роль неформального діалогу в трансформації затяжних конфліктів. Особливо розглянуто емпіричні прояви в українському контексті: гуманітарні ініціативи, діяльність аналітичних центрів, участь міжнародних посередників і роботу громадських платформ, що частково реалізують логіку Track II у форматі «м'якої» дипломатії.

Підкреслено, що в умовах російсько-української війни саме дипломатія другого треку забезпечує можливість збереження комунікаційних каналів, реагування на гуманітарні виклики та підготовки до потенційного врегулювання. Зазначено, що такий формат діалогу вже функціонує в Україні як у вигляді платформ з обміну полоненими, так і через роботу дослідницьких центрів, аналітичних мереж, релігійних посередників. Водночас окреслено обмеження й ризики, пов'язані з неофіційним статусом, слабкою інституціоналізацією, сприйняттям суспільством як прояву політичної поступливості або слабкості.

У висновках наголошено на потребі стратегічного осмислення та інституційного оформлення Track II дипломатії в Україні як дієвого інструменту миротворчої політики, що доповнює класичну зовнішню політику у гуманітарному, аналітичному та комунікаційному вимірах.

Ключові слова: дипломатія другого треку, неофіційні переговори, миротворчість, збройний конфлікт, мультитрекова дипломатія, гуманітарна дипломатія, Україна.

Постановка проблеми. У сучасній системі міжнародних відносин, що дедалі більше характеризується нестабільністю, множинністю акторів та ескалацією збройних протистоянь, традиційна дипломатія втрачає колишню ефективність. Блокування переговорних процесів, зниження рівня довіри між сторонами конфлікту, політична поляризація та інституційна криза в межах офіційних каналів (Track I) значно обмежують можливості мирного врегулювання. У цьому контексті зростає значущість альтернативних, неурядових

форм дипломатичної взаємодії, зокрема *дипломатії другого треку (Track II diplomacy)* – неофіційного переговорного формату за участю представників академічних, експертних, громадянських, релігійних та інших позадержавних середовищ.

Track II дипломатія виконує низку важливих функцій: створення простору для довірливого діалогу, зниження конфліктної напруги, тестування потенційних сценаріїв вирішення та підготовки до формалізованих переговорів. Її актуальність особливо зростає у контексті затяжних, гібридних або асиметричних конфліктів, де офіційні переговори заблоковані або не мають перспектив результативності.

Попри наявність значної практики застосування Track II дипломатії у врегулюванні конфліктів другої половини XX – початку XXI століття (Північна Ірландія, 1960–1998 рр. – підготовка ґрунту для Белфастської угоди 1998 року; Ізраїль-Палестина – неофіційні переговори в Осло 1993 року стали важливим проривом у процесі мирного врегулювання; Судан – під час громадянських воєн 1955–1972 та 1983–2005 рр. діалоги між релігійними лідерами, міжнародними посередниками та НУО, зокрема в межах *People to People Peace Process*, доповнювали офіційні перемовини та сприяли укладенню Всеохоплюючої мирної угоди 2005 року; Колумбія, 1964–2016 рр. – тривала участь громадських і церковних посередників у процесах примирення), в українському науковому дискурсі ця проблематика залишається недостатньо опрацьованою. Зокрема, потребує поглиблення її теоретичне осмислення як інструменту посткласичної дипломатії, що функціонує в умовах інституційної фрагментації, гуманітарних викликів і підвищеної ролі громадянського суспільства. Зважаючи на український досвід збройного конфлікту та певну обмеженість офіційних дипломатичних каналів, аналіз потенціалу Track II дипломатії стає актуальним як у практичному, так і в концептуальному вимірі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика Track II дипломатії є досить осмисленою в міжнародному науковому дискурсі. У фокусі досліджень перебувають питання ефективності неофіційної комунікації, ролі недержавних акторів у врегулюванні конфліктів та налагодженні діалогу в умовах напруженості. Серед зарубіжних науковців, які зробили вагомий внесок у вивчення цього феномена, варто назвати Джозефа Монтівілі (Joseph Montville), автора самого терміна «Track II diplomacy» [1], Джона Макдональда (John W. McDonald) [2], Гарольда Сондера (Harold Saunders) [3], які підкреслювали значення «стійкого діалогу» у процесах миротворчості, а також Честера Крокера (Chester A. Crocker) [4], який досліджував гібридні моделі дипломатії, та інших авторів, до наукових розвідок яких ми звертаємося в основному викладі. Вітчизняні вчені М. Окладна, К. Наумова, О. Войтюк, О. Литвинчук, А. Шевчук, С. Пик, О. Григор, Є. Габер, В. Циватий майже не вживають термін *Track II diplomacy*, проте їхні дослідження відображають суть цього підходу: неофіційні діалоги, таємна дипломатія, дипломатичні стратегії, нові тренди дипломатії, міжсекторальна взаємодія, роль експертів, журналістів, громадськості у сприянні порозумінню та мирному врегулюванню. У нашому дослідженні ми використовуємо напрацювання М. Лепського, О. Щербань, В. Бублєєва, М. Воротнюк та прикладний аспект переговорів в українському контексті П. Гая-Нижника.

Мета статті – проаналізувати зміст, функції та специфіку дипломатії другого треку в контексті сучасного переговорного процесу, а також з'ясувати її потенціал у врегулюванні збройних конфліктів.

Особливу увагу приділено можливостям Track II дипломатії як інструменту деескалації, формування довіри між сторонами конфлікту та відновлення діалогу на міждержавному або внутрішньополітичному рівнях. Український досвід розглядається як емпірична база для аналізу ефективності Track II дипломатії в умовах збройного конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Хоча ідеї дипломатії другого треку з'явилися ще до 1970-х років, сам термін був запроваджений Джозефом Монтвілем у співавторстві з Вільямом Девідсоном у статті «*Foreign Policy According to Freud*» (1981) [5]. Дж. Монтвіль, дипломат США, визначив Track II як неофіційну, неструктуровану взаємодію, що базується на альтруїзмі, добрій волі та раціональності і має на меті вирішення або пом'якшення конфліктів. Дипломатія другого треку, на його думку, доповнює офіційну дипломатію (Track I), особливо у періоди загострень, і обидва треки мають взаємно підсилювати один одного. Вчений підкреслював, що неформальні діалоги можуть ефективно доповнювати традиційні дипломатичні механізми, оскільки надають можливість вільного обміну думками без страху перед політичними чи дипломатичними наслідками [1].

Такий підхід спирається на напрацювання у сфері миротворчості та трансформації конфліктів, де міжособистісна комунікація і розвиток довіри розглядаються як основа для формування довготривалих офіційних домовленостей.

На відміну від класичної дипломатії Track I, що базується на переговорах між офіційними представниками держав, Track II передбачає діалог між неурядовими акторами, які не мають формального мандата, але здатні впливати на громадську думку, формувати бачення вирішення конфлікту та закладати основи для майбутніх домовленостей.

Головна мета дипломатії другого треку – створення альтернативного каналу для діалогу в ситуаціях, коли офіційні переговори перебувають у глухому куті або є політично заблокованими. Цей підхід дозволяє підтримувати довірливу комунікацію між сторонами конфлікту, знижуючи напругу та створюючи умови для майбутніх офіційних рішень.

Як зазначає Ноха Абуельдахаб, такий формат взаємодії базується на припущенні, що деякі чутливі або конфліктні питання доцільніше розв'язувати в умовах неформального спілкування, без тиску публічності, політичних обмежень і жорстких інструкцій [6].

Дослідники зазначають, що дипломатія другого треку, неофіційна комунікація та взаємодія з метою врегулювання конфліктів є перспективним напрямом, який здатен не лише доповнювати офіційну (урядову) дипломатію, але й виступати самостійним чинником у миротворчих процесах. Вони наголошують, що ефективне вирішення конфліктів та запобігання їм потребує залучення як представників державної влади, так і неурядових структур, оскільки лише за умови консолідації зусиль усіх сегментів суспільства можуть бути досягнуті справжні зміни [4].

До ключових учасників Track II дипломатії належать незалежні експерти, науковці, колишні дипломати, представники громадянського суспільства чи медіатори, журналісти, правозахисники, представники релігійних і культурних організацій, аналітичні центри та міжнародні неурядові організації (НУО). Їхня участь дозволяє створювати нейтральний простір та довірчу атмосферу для обговорення чутливих питань; забезпечувати неофіційний обмін інформацією між сторонами; формулювати нові нестандартні підходи до врегулювання, які згодом можуть бути використані в офіційних переговорах.

Теоретично дипломатія Track II ґрунтується на кількох взаємопов'язаних концепціях посткласичної дипломатії. Насамперед ідеться про *теорію м'якої сили* Дж. Ная [7], яка акцентує на привабливості, довірі та ненасильницькому впливі як інструментах міжнародної взаємодії; *ідеї соціального діалогу*, які ще у 1970–1980-х роках розвивав Філіп Шміттер, аналізуючи інституційні моделі мирного узгодження інтересів у суспільстві [8], та які були інституційно закріплені Міжнародною організацією праці (ILO) у 1990-х роках [9]; а також про *концепцію гуманітарної дипломатії*, що її одним із перших системно сформулював професор Ларрі Майнір [10].

Загалом ці підходи виходять із припущення про можливість поступової трансформації конфліктної взаємодії на основі довіри, компромісу та багатостороннього включення зацікавлених сторін. У цьому контексті Track II є складником нової дипломатії, яка визнає зростаючу роль недержавних акторів, розмитість ідеологічних меж у міжнародній політиці та потребу у гнучких формах комунікації, адаптованих до складних безпекових умов.

Надалі науковці й практики розвинули й деталізували підхід Дж. Монтвіля, зберігаючи його основну ідею. Пітер Джонс, доцент Університету Оттави й дослідник дипломатії другого треку, описує Track II як неофіційний метод залучення впливових представників сторін конфлікту до діалогу з метою спільного пошуку нових шляхів управління чи розв'язання протистояння. Водночас він підкреслює, що поняття трактується по-різному – виникли терміни «Track 1.5», «Track 3», «інтерактивне вирішення конфліктів» та «контрольована комунікація», які або входять у ширше розуміння Track II, або виходять за його межі [11].

Як зазначає Ю. М. Ерджан, неофіційні міжособистісні контакти створюють умови для відкритого діалогу, допомагають сторонам краще зрозуміти мотивацію одна одної, переосмислити позиції та виробити нові підходи до врегулювання. Попри відсутність формального статусу, такі ініціативи сприяють зниженню дегуманізації, відновленню довіри та створенню передумов для стійкого миру. В умовах конфлікту між суспільствами, а не лише між державами Track II дипломатія виконує роль «соціального цементу», впливаючи не лише на переговорний процес, а й на ширші політичні та культурні контексти [12].

Вчені А. А. Алабед, І. Ісмаїл та Р. Лайка розглядають дипломатію другого треку як альтернативний підхід до врегулювання міжнародних конфліктів. Автори підкреслюють, що дипломатія другого треку може доповнювати офіційні переговори (перший трек), особливо в умовах затяжних конфліктів або дипломатичного глухого кута, однак також зазначають обмеження, зокрема недостатній вплив на прийняття рішень і ризики легітимності [13].

Дипломатія другого треку передбачає участь широкого кола акторів, зокрема тих, хто зазвичай виключений із формальних переговорів. До таких належать представники громадянського суспільства, науковці, колишні урядовці та лідери спільнот. Завдяки цьому формується багатоголосе бачення конфлікту, що враховує потреби різних груп і сприяє розробці більш життєздатних рішень.

Така інклюзивність, за словами Сьюзан Аллен Нан, сприяє поглибленому розумінню причин і наслідків конфлікту та посиленню міжгрупової довіри [14].

На відміну від традиційної дипломатії, трек II ґрунтується на неформальних механізмах взаємодії. Відсутність тиску державних інтересів дозволяє учасникам відверто обговорювати такі чутливі теми, як історичні травми, питання ідентичності, культурні бар'єри.

Дипломатія другого треку зосереджується не на досягненні формальних політичних домовленостей, а на спільному аналізі проблем, що лежать в основі конфлікту, та побудові взаєморозуміння. За словами Рональда Фішера, це досягається через проведення навчальних семінарів, інтерактивних діалогів і моделювання переговорних ситуацій, що сприяє трансформації конфлікту на глибинному рівні [15].

Отже, до ключових принципів дипломатії другого треку належать інклюзивність і різноманітність, гнучкість і неформальність, орієнтація на вирішення проблем.

Головна особливість дипломатії другого треку як інструменту посткласичної зовнішньополітичної практики – неформальний, мультирівневий та гнучкий характер, який дозволяє діяти у сферах, що залишаються поза досяжністю для Track I дипломатії. У ситуаціях, коли офіційні перемовини зриваються або політично неможливі, саме неурядові,

академічні, громадські й релігійні актори створюють простір для мінімального діалогу, тестування компромісів і локального зниження напруги.

Дипломатія Track II виконує водночас гуманітарну, комунікаційну, аналітичну, інформаційно-медійно орієнтовану та довірчу функції. Через неформальні контакти можуть обговорюватися чутливі питання, зокрема евакуація цивільного населення, обмін полоненими, надання допомоги постраждалим, або розроблятися моделі постконфліктного врегулювання. Завдяки включенню експертів, науковців та незалежних посередників створюється можливість для моделювання варіантів розвитку подій, які можуть бути пізніше використані у формалізованих переговорах. Водночас дипломатія Track II здатна формувати альтернативний комунікаційний простір: протистояти дезінформації, просувати ідеї деескалації, а також готувати ґрунт для дипломатичного зрушення у суспільній свідомості.

Можливості такої дипломатії пов'язані насамперед із її незалежністю від офіційного мандата. Вона дозволяє створювати канали комунікації між сторонами навіть у разі повного розриву дипломатичних відносин або політичного замороження діалогу. У ширшому сенсі дипломатія Track II активізує горизонтальні зв'язки між громадянськими суспільствами, сприяє обміну досвідом між експертними середовищами, підтримує міжкультурний діалог і знижує ризики радикалізації. Це особливо важливо в умовах гібридного конфлікту, який охоплює не лише військову, а й інформаційну, кібернетичну та ідеологічну сфери.

Міжнародна практика демонструє, що дипломатія другого треку здатна відігравати вирішальну роль у деескалації конфліктів, особливо коли традиційна дипломатія заблокована або зазнає кризи легітимності.

Хрестоматійним прикладом такого підходу є неофіційні переговори між представниками Ізраїлю та Організації визволення Палестини, що відбувалися у 1993 році та зображені у фільмі «Осло» (2021, режисер Бартлетт Шер). Приватні ініціативи та неформальні зустрічі відіграли ключову роль у підготовці ґрунту для подальших офіційних домовленостей на міждержавному рівні. Незважаючи на відсутність офіційного мандата, результатом стало підписання «Декларації принципів» (Oslo I Accord) – першого прориву у врегулюванні конфлікту.

У Шрі-Ланці протягом 2000–2010-х років дипломатія другого треку відіграла важливу роль у спробах мирного врегулювання конфлікту між урядом та сепаратистським угрупованням «Тамільські тигри». Міжнародні неурядові організації, зокрема *Centre for Humanitarian Dialogue* та *The Berghof Foundation*, а також релігійні лідери буддистської, індуїстської та християнської громад виступали посередниками у неофіційних діалогах. Ці зусилля сприяли зміцненню довіри між сторонами й підготували підґрунтя для офіційних переговорів, які проходили за підтримки Норвегії. Незважаючи на складнощі та зриви процесу, ініціативи Track II забезпечили збереження комунікаційних каналів у критичні періоди конфлікту [16].

Також варто згадати приклад Track II у Колумбії. Мирна угода, укладена у 2016 році між урядом Колумбії та Револьюційними збройними силами Колумбії (FARC), ознаменувала важливий етап у завершенні понад 50-річного збройного протистояння, що призвело до загибелі сотень тисяч людей і залишило глибокі травми в колумбійському суспільстві. Під час мирного процесу з FARC ключову роль відігравали не лише офіційні переговори в Гавані, а й широке залучення громадянського суспільства: громадські організації, спілки жертв, адвокати правозахисників та інші неурядові платформи активно формували громадську підтримку й працювали над деталями угод у неформальній співпраці. Це включало створення гендерних і етнічних підкомісій, участь жертв у діалогах, організацію масових демонстрацій та адвокацію через ЗМІ. Хоча основна частина переговорів відбувалася офі-

ційно, саме неурядові платформи допомогли підготувати громадську думку до компромісів та відпрацювати деталі переговорів у неофіційному форматі.

Як бачимо, у всіх випадках Track II дипломатія виконувала інтегративну функцію – створювала атмосферу взаєморозуміння, підвищувала прозорість комунікації, а також певним чином гуманізувала образ ворога, що було критично важливим у довготривалих конфліктах.

У сучасному глобалізованому світі офіційна дипломатія доповнюється неформальними форматами, що передбачає участь недержавних акторів. Особливу роль відіграє мультитрекова дипломатія, яка дозволяє ефективніше враховувати потреби обох суспільств і виходити за межі офіційних позицій. Такий підхід базується на ідеї людської безпеки, де інтереси громадянина стають визначальними у формуванні політики держави [17, с. 14].

Автори статті «Класифікація переговорів в умовах війни» наголошують на тому, що мультитрекова дипломатія має поєднувати взаємодію з державними та міжнародними інституціями з активною роботою у середовищі громадянського суспільства, вибудовуючи діалог на перетині вертикальних і горизонтальних структур управління. Її основою мають бути універсальні цінності, моральні принципи та верховенство права як засіб підтримання єдності людської спільноти [18]. При цьому дослідники не використовують визначення «дипломатія другого треку», проте під час опису ознак переговорів йдеться саме про другий трек.

Дипломатія другого треку дозволяє внести в переговорний процес критично важливий людський вимір, особливо в умовах активних бойових дій та на прифронтових територіях, де домінують гуманітарні виклики, що часто залишаються поза увагою офіційної дипломатії. Цей формат також сприяє формуванню мереж солідарності з міжнародними партнерами, союзниками та посередниками як на рівні державних інституцій, так і в середовищі громадянського суспільства інших країн.

Важливою особливістю Track II є його здатність відображати взаємозв'язок між дипломатичними зусиллями та військовою динамікою, реагуючи на зміну природи сучасних конфліктів і моделей миротворення. Така дипломатія поєднує морально-ціннісний компонент, принципи мультитрекової взаємодії та багаторівневість міжнародних відносин, від двосторонніх до глобальних, і водночас інтегрує вертикальні та горизонтальні механізми управління. Це забезпечує гнучку взаємодію між державними та недержавними акторами у складному середовищі міжнародної безпеки.

Яскравою і водночас трагічною ілюстрацією недостатньої ефективності класичних дипломатичних інструментів у сучасному конфлікті є війна між росією та Україною, що триває з 2014 року й переросла у повномасштабне вторгнення у 2022-му.

У цьому контексті показовими є невдалі переговори у межах офіційної дипломатії України з росією в Білорусі (лютий – березень 2022 р.) та Туреччині (березень – квітень 2022 р.), які детально проаналізував П. Гай-Нижник [19]. Попри те, що в Стамбулі було погоджено попередній проєкт мирної угоди, який передбачав нейтральний статус України в обмін на гарантії безпеки, ключові питання, передусім щодо окупованих територій, свідомило виносилися за дужки й мали вирішуватися на рівні президентів. Натомість позиція кремля, зафіксована у Конституції рф і підтверджена публічними заявами путіна, цілком виключала можливість будь-яких поступок щодо територіальної цілісності України. Крім того, переговори велися в умовах активних бойових дій, без достатнього рівня довіри між сторонами, з очевидною асиметрією позицій і відсутністю гарантій реалізації потенційних домовленостей, що унеможливило досягнення політичного компромісу.

Тобто системна ворожість, глибока недовіра, відсутність симетричних переговорних позицій, а також політична й правова ізоляція агресора на міжнародному рівні значно

ускладнили або навіть унеможливили конструктивний діалог у межах офіційної дипломатії. Саме тому актуалізується потенціал неофіційних форматів, зокрема дипломатії другого треку як засобу підтримки комунікації, посередництва та формування основ для майбутнього мирного врегулювання.

У цих умовах неофіційна дипломатія почала відігравати певну компенсаторну функцію, особливо в гуманітарній площині. Попри відсутність широкомасштабного організованого Track II формату, в Україні спостерігаються ініціативи, які відповідають його логіці:

1) гуманітарні платформи з обміну полоненими, створення «зелених коридорів» та евакуації цивільного населення. Участь посередників, від релігійних структур до міжнародних благодійних організацій, здійснюється поза офіційним мандатом, але з критично важливими результатами. Так, з 2023 року активну роль у переговорному процесі з гуманітарних питань (обмін «всіх на всіх», евакуація цивільного населення з прифронтових територій, звільнення жінок і дітей) відіграє платформа «Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими» (вебсайт: <https://koordshtab.gov.ua/>) у взаємодії з НУО та медичними структурами;

2) комунікаційні майданчики за участю аналітичних центрів, академічної спільноти, представників діаспори, які виконують функцію попередньої діагностики й опрацювання сценаріїв врегулювання. Так, з 2022 року активно працюють аналітичні платформи, такі як Український інститут майбутнього (вебсайт: <https://uifuture.org/>), Центр «Нова Європа» (вебсайт: <https://neweurope.org.ua/>), Центр оборонних стратегій (вебсайт: <https://defence.org.ua/>), які регулярно проводять закриті експертні обговорення щодо перспектив врегулювання війни, сценаріїв деескалації та поствоєнного порядку. З 2023 року діє Українська школа політичних студій (вебсайт: <https://usps.org.ua/>) у партнерстві з *Council of Europe* як простір неформальної дипломатії, що включає діалог між експертами, депутатами, дипломатами, військовими;

3) участь міжнародних посередників (Туреччина, Ватикан, Швейцарія) часто проявляється саме у форматі, близькому до Track II дипломатії, зокрема в питаннях зернової угоди чи гуманітарних місій. Так, Туреччина у межах зернової угоди 2022–2023 рр. діяла як посередник між Україною та РФ, поєднуючи офіційний та неофіційний треки за участю незалежних аналітичних груп. Ватикан ініціював гуманітарні переговори щодо обміну полоненими та повернення депортованих дітей: у 2023 році Папа Франциск уповноважив кардинала Маттео Дзуппі очолити відповідну місію. Швейцарія забезпечує неформований дипломатичний супровід у питаннях ядерної безпеки, екологічного моніторингу та гуманітарних евакуацій, зокрема довкола Запорізької атомної електростанції (ЗАЕС);

4) Track III компоненти (громадські ініціативи, діалоги культурної дипломатії, публічна дипломатія загалом, діяльність НУО) також частково інтегруються у неофіційну дипломатію, сприяючи формуванню довіри й мінімального рівня взаємодії. Неурядові організації та аналітичні центри в Україні також долучаються до формування простору для діалогу. Наприклад, платформа «Медійна ініціатива за права людини» (її заснували у вересні 2016 року журналістки Марія Томак і Ольга Решетилова) активно працює над документуванням воєнних злочинів і веде адвокаційну роботу серед міжнародних партнерів, що опосередковано впливає на дипломатичні формати (вебсайт організації: <https://mipl.org.ua/misiya/>). Український центр безпеки та співпраці (вебсайт: <https://uscc.org.ua/>), Рада зовнішньої політики «Українська призма» (вебсайт: <https://prismua.org/>), а також експертні мережі на базі університетів регулярно проводять аналітичні круглі столи, дискусійні панелі та публічні діалоги з міжнародними учасниками, які виконують функцію інтелектуальної підготовки до переговорів або суспільного опрацювання сценаріїв врегулювання.

Такі приклади підтверджують, що навіть за відсутності повноцінного формату Track II дипломатії в Україні її елементи вже функціонують і мають потенціал до подальшого інституціонального розвитку. Надалі, у разі настання сприятливіших умов, Track II дипломатія може стати основою для переходу до структурованого діалогу з урахуванням національних інтересів і принципів міжнародного права.

У цьому контексті особливої ваги набуває громадянське суспільство як суб'єкт миротворчого процесу. Українські правозахисні, аналітичні та гуманітарні організації відіграють важливу роль у доведенні інформації до міжнародної спільноти, організації міжнародної підтримки та адвокації рішень у сфері прав людини.

Водночас Track II дипломатія не позбавлена обмежень і ризиків. По-перше, вона може бути використана супротивником як інструмент політичної маніпуляції – створення наративів про кулуарні домовленості, капітуляцію або втрату суб'єктності, що ми нині й спостерігаємо з боку російської пропагандистської машини. По-друге, її неінституціалізований характер може спричинити дублювання зусиль, фрагментацію ініціатив і навіть протиріччя з державною позицією. Відсутність механізмів впровадження результатів у реальну політику часто знецінює напрацьовані домовленості або рекомендації. Нарешті, у суспільстві, що переживає війну, домінує запит на жорстку позицію, і це знижує готовність до сприйняття будь-якого компромісу, навіть у гуманітарному вимірі.

Для України адаптація міжнародного досвіду щодо інституційного оформлення Track II дипломатії потребує урахування таких чинників:

- 1) політичний та емоційний контекст війни з росією, що ускладнює громадське сприйняття будь-яких форматів діалогу;
- 2) наявність сильного громадянського суспільства, яке може виступати суб'єктом Track II дипломатії, зокрема, у гуманітарних питаннях;
- 3) підтримка міжнародних посередників, які вже мають довіру та нейтральний статус (наприклад, Швейцарія, Ватикан, Туреччина, міжнародні організації);
- 4) розбудова комунікаційної інфраструктури для неформального діалогу – від платформ експертного обміну до медіації між групами впливу;
- 5) чітке нормативне відмежування неофіційних форматів від державної політики, аби уникнути політичної спекуляції.

В умовах затяжної російсько-української війни особливої актуальності набуває пошук нестандартних, гнучких форматів взаємодії, здатних працювати в ситуаціях, де традиційна дипломатія вичерпала можливості або зазнала блокування. Track II дипломатія, особливо в гуманітарній площині, виступає як практичний інструмент підтримання діалогу, зниження напруги та забезпечення комунікації між сторонами конфлікту. Її ефективність залежить від здатності держави та громадянського суспільства інтегрувати такі формати в ширший безпековий і зовнішньополітичний контекст. Це потребує обговорення питань інституційного визнання, нормативного оформлення, а також розвитку суспільної довіри до подібних ініціатив, які нерідко сприймаються неоднозначно.

Висновки. Дипломатія Track II є ефективним інструментом урегулювання збройних конфліктів у ситуаціях, коли офіційні переговори заблоковані або втратили довіру сторін. Її ключові переваги полягають у гнучкості, неформальності, гуманітарній спрямованості та здатності створювати простір для діалогу за участю недержавних акторів. Завдяки інклюзивності, довірі та міжсекторальній взаємодії, Track II формує підґрунтя для майбутніх формалізованих домовленостей, сприяє деескалації та моделює можливі сценарії врегулювання.

Дипломатія другого треку – це не альтернатива, а важливе доповнення до офіційної зовнішньої політики, зосереджене на гуманітарних, культурних, аналітичних і посеред-

ницьких ініціативах, здатних підтримувати діалог навіть у найскладніших конфліктних умовах.

Український досвід свідчить, що, попри відсутність повноцінного інституційного оформлення, елементи Track II дипломатії вже активно діють у сфері гуманітарних переговорів, неформального експертного обміну, громадських ініціатив і зовнішнього посередництва. Водночас зберігаються ризики, пов'язані з неофіційним статусом, політичною вразливістю та неоднозначним сприйняттям у суспільстві.

Для посилення ефективності Track II дипломатії в Україні необхідно забезпечити інституційну координацію, міжнародну підтримку та суспільну легітимацію таких форматів. Її розвиток може стати важливим складником національної миротворчої стратегії, який не суперечить офіційній зовнішній політиці, а, навпаки, створює передумови для структурованого врегулювання на основі національних інтересів і принципів міжнародного права.

Список використаної літератури

1. Montville J. V. Track Two diplomacy: the work of healing history beyond traditional diplomacy. *The Global Review of Ethnopolitics*. 1999. Vol. 1. No. 4. P. 48–56.
2. McDonald John W. The Institute for Multi-Track Diplomacy. *Journal of Conflictology*. 2012. Vol. 3. No 2. DOI: <http://dx.doi.org/10.7238/joc.v3i2.1629>.
3. Saunders H. H. A public peace process: sustained dialogue to transform racial and ethnic conflicts. New York : St. Martin's Press, 1999. 328 p.
4. Crocker C. A., Hampson F. O., Aall P. R. (eds.) Leashing the dogs of war: conflict management in a divided world. Washington : United States Institute of Peace Press, 2007. 735 p.
5. Davidson William D., Montville Joseph V. Foreign Policy According to Freud. *Foreign Policy*. No. 45 (Winter, 1981–1982). P. 145–157. DOI: <https://doi.org/10.2307/1148317>.
6. Aboueldahab Noha. Track II Diplomacy: How Can It Be More Effective? September 27, 2022. Available at: <https://mecouncil.org/publication/trackii-diplomacy-how-can-it-be-more-effective/> (accessed: June 27, 2025).
7. Nye Joseph S. Jr. Soft power: the means to success in world politics. New York : Public Affairs, 2004. 191 p. Available at: <http://www.tinyurl.com/mug36ku> (accessed: June 27, 2025).
8. Schmitter P. C. Still the Century of Corporatism? *The Review of Politics*. 1974. Vol. 36. No 1. P. 85–131.
9. International Labour Organization. Social Dialogue: Finding a common voice. Geneva : ILO, 2002. Available at: <https://www.ilo.org/> (accessed: June 28, 2025).
10. Minear L. The Humanitarian Enterprise: Dilemmas and Discoveries. Bloomfield, CT : Kumarian Press, 2002. 288 p.
11. Jones Peter. The Future of Track Two Diplomacy. *Global Brief, Fall*. 2015. Available at: <https://globalbrief.ca/2015/10/the-future-of-track-two-diplomacy/> (accessed: June 29, 2025).
12. Yilmaz M. E. Track-Two Diplomacy as a Resolution Approach to Intractable Conflicts. *International Journal on World Peace*. 2005. Vol. 22. No. 3. P. 33–54.
13. Alabed A. A., Ismail I., Layka R. Track II diplomacy (Its concept, mechanisms, strengths and weaknesses). *Tishreen University Journal*. 2023. Vol. 45. No. 5. P. 259–270.
14. Nan S. A. Track One-and-a-Half Diplomacy: Contributions to Georgian–South Ossetian Peacemaking. *Paving the Way: Contributions of Interactive Conflict Resolution to Peacemaking* / ed. by R. J. Fisher. Lanham, MD : Lexington Books, 2005. P. 161–200.
15. Fisher R. J. Interactive conflict resolution. New York : Syracuse University Press, 1997. 308 p.
16. Höglund K., Svensson I. The Peace Process in Sri Lanka: A Critical Review. Uppsala University, Department of Peace and Conflict Research, 2007. P. 103–118. DOI: <https://doi.org/10.1080/13698240208402519>.

17. Воротнюк М. Туреччина: регіональний гравець з глобальними амбіціями. *Сотрас* 2020. Україна у міжнародних відносинах: цілі, інструменти, перспективи. 2020. 18 с.
18. Lepskiy M., Shcherban O., Bublichev V. Classification of Negotiations in Conditions of War. *Grani*. 2022. Vol. 25. No. 4. P. 43–49. DOI: <https://doi.org/10.15421/172249>.
19. Гай-Нижник П. Зазирнути у вічі Путіну: російський синдром української «дипломатії війни і миру». Пекельна весна 2022-го. Київ : Саміт-книга, 2025. 256 с.

TRACK II DIPLOMACY AS AN INSTRUMENT FOR ARMED CONFLICT RESOLUTION

Valentyna Kubko

*Odessa Polytechnic National University,
Department of International Relations and Law
Shevchenka avenue, 1, 65000, Odesa, Ukraine*

The article explores the essence, functions, and potential of Track II diplomacy as a tool for resolving armed conflicts when official negotiations are blocked. The evolution of the concept is analyzed, from its introduction by Joseph Montville in 1981 to modern interpretations that include Tracks 1.5 and 3, interactive conflict resolution, and interpersonal communication. Track II diplomacy is presented as a form of informal interaction among non-state actors that provides space for trust-based dialogue, joint problem-solving, scenario modeling, and preparation for formal negotiations.

Special attention is paid to its humanitarian, communicative, and mediating functions, as well as its ability to maintain a minimum level of contact between conflicting parties in the absence of official channels. The core principles of Track II diplomacy – flexibility, inclusiveness, absence of political pressure, and the capacity to address sensitive issues outside the public domain – are highlighted.

The study examines practical examples of Track II implementation in various regions (Israel-Palestine, Colombia, Sri Lanka), demonstrating the role of informal dialogue in transforming protracted conflicts. Particular attention is given to the Ukrainian context, including humanitarian initiatives, the work of think tanks, involvement of international mediators, and civic dialogue platforms that partially implement the logic of Track II diplomacy in a “soft” format.

It is emphasized that in the context of the Russian-Ukrainian war, Track II diplomacy plays a crucial role in preserving communication channels, responding to humanitarian challenges, and preparing for potential settlement. It is noted that such forms of dialogue already operate in Ukraine through prisoner exchange platforms, research institutions, analytical networks, and religious mediators. At the same time, the article outlines key limitations and risks – lack of formal status, weak institutionalization, and public perception of such initiatives as a sign of political weakness or concession.

The conclusion underlines the need for strategic reflection and institutional recognition of Track II diplomacy in Ukraine as an effective component of peacebuilding policy, complementary to classical foreign policy in its humanitarian, analytical, and communicative dimensions.

Key words: Track II diplomacy, unofficial negotiations, peacebuilding, armed conflict, multi-track diplomacy, humanitarian diplomacy, Ukraine.